

OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE DEMOKRATİK YAŞAM

Hicabi ARSLAN¹
harslan@adu.edu.tr

Mustafa ASLAN²
maslan@adu.edu.tr

Aynur ÖRNEK³
aynuro@adu.edu.tr

Öz

Olağanüstü dönemlerde siyasi hayat kesintiye uğramakta, temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ve korunmasında çok büyük sorunlar yaşanabilmektedir. 27 Mayıs 1960 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 12 Eylül 1980 darbesi, 28 Şubat 1997 post-modern darbesi, 27 Nisan 2007 e-muhtırası ve son olarak da 15 Temmuz 2016 tarihindeki kalkışma olmak üzere toplam 6 defa demokrasi askıya alınmış veya alınmaya çalışılmıştır. 1960 ihtilali ile başlayan ve 15 Temmuz 2016 kalkışması dahil gerçekleşen tüm bu eylemlerde, anayasa ve hukuk ihlal edilmiş, yaşanan hukuksuzluk ve mağduriyetler ulusumuza pahalıya mâl olmuştur. Bu çalışmada 15 Temmuz 2016 sonrası 4 aylık süreci kapsayan (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016) tarih aralığında ulusal yayın yapan 4 gazetenin (Hürriyet-Milliyet-Sabah-Cumhuriyet) bu alana yönelik haberleri derlenip, sınıflandırılarak “olağanüstü dönemlerdeki hak ve hukuk ihlalleri yanında bunları önlemeye yönelik düzenlemeleri de içeren haberlerin” analizi yapılmış ve siyasi, idari ve sosyal yaşama etkisi tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Olağanüstü dönem, siyaset, hukuk, temel hak, haber.

Democratic Life In Extraordinary Times

Abstract

In extraordinary times, political life is interrupted and great problems might be experienced in using and protecting basic rights and liberties. Democracy has been suspended or tried to be suspended for totally 6 times as; 27 May 1960 coup, 12 March 1971 memorandum, 12 September 1980 coup, 28 February 1997 post-modern coup, 27 April 2007 e-memorandum and finally, 15 July 2016 attempt. In all these actions that have started with 1960 revolution and even included 15 July 2016 attempt, the Constitution and law have been violated and all lawlessnesses and victimizations have cost our nation too much. In this study, the news of 4 national newspapers (Hürriyet-Milliyet-Sabah-Cumhuriyet) comprising a 4-month period after 15 July 2016 (16 July 2016-16 November 2016) were compiled and classified; “the news containing violations of rights and law in extraordinary times, as well as regulations aimed at preventing these violations” were analyzed and their effects on political, administrative and social life were discussed.

Keywords: Extraordinary Time, Political, law, basic right, news.

¹ Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Anabilim Dalı, harslan@adu.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, maslan@adu.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, aynuro@adu.edu.tr

GİRİŞ

Darbe, ihtilal, cunta, muhtıra, e-muhtıra, postmodern darbe, girişim, kalkışma v.b. adı her ne olursa olsun demokrasiyi askıya alan tüm bu kavramlar ve bunların uygulandığı tüm dönemlerde, siyasi hayatı kesintiye uğramakta, temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ve korunmasında çok büyük sorunlar yaşanabilmektedir.

Eğer bir düzen var iken devrim, darbe vb. hukuki olmayan bir yöntem ile o düzen ortadan kaldırılmış ve bazı haklar askıya alınmışsa genellikle mevcut anayasa ve anayasal düzen ilga edilir yani yürürlükten kaldırılır. Ancak bazen özellikle darbe dönemlerinde anayasa görünüşte yürürlükte olmakla birlikte anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkeleri ortadan kaldırılır.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen 94 yıllık süre içinde; 27 Mayıs 1960 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 12 Eylül 1980 darbesi, 28 Şubat 1997 post-modern darbesi, 27 Nisan 2007 e-muhtırası ve son olarak da 15 Temmuz 2016 tarihindeki kalkışma olmak üzere toplam 6 defa demokrasi askıya alınmış veya alınmaya çalışılmıştır. Örneğin; 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile mevcut anayasa ortadan kaldırılmış, başbakan Adnan MENDERES ve 2 bakanı darbecilerin kurduğu mahkemelerin talimatla verdikleri kararlar ile idam edilmiş, iktidar partisi kapatılarak yöneticileri ile zamanın cumhurbaşkanı Celal BAYAR hukuk dışı yargılamalarla cezalandırılmışlardır.

Aynı şekilde bu dönemde birçok insan hak ihlaline maruz bırakılmış ve ne yazık ki hukuksuz darbeyi yapanlardan gerektiği gibi hesap sorulamamıştır. 1960 ihtilali ile başlayan ve 15 Temmuz 2016 kalkışması dahil gerçekleşen tüm bu eylemlerde, anayasa ve hukuk ihlal edilmiş, yaşanan hukuksuzluk ve mağduriyetler ulusumuza pahalıya mâl olmuş ve telafisi

ise maalesef uzun yıllar sonra ancak kısmen mümkün olabilmiştir.

12 Mart 1971 muhtırasında, aynı şekilde ihlal edilen hukuk ve buna göz yuman cunta 12 Eylül 1980 askeri darbe döneminde de kirli yüzünü göstermiş, anayasanın, hükümetin ve TBMM'nin ortadan kaldırılması, siyasi partilerin kapatılmasının yanı sıra bu dönemde yüzlerce vatandaşın faili meçhul bir şekilde öldürülmüş, yüz binlerce vatandaş sorgulanmış, fişlenmiş, on binlercesi hapislerde bekletilmiştir.

Hatta siyasetçilere siyaset yasağı dahi getirilmiştir. Bu kanlı darbeyi ve her türlü hukuksuzluğu yapan darbecilerden 2010 yılında yapılan anayasa değişikliğinden sonra ancak hukuk çerçevesinde hesap sorulabilmiştir.

28 Şubat 1997'de meydana gelen post modern darbe döneminde hukuk dışı yollarla milletin seçtiği hükümet görevden uzaklaştırılmış, iktidarın büyük ortağı Refah Partisinin kapatılmış, küçük ortak Doğru Yol Partisi ise zor duruma sokulmuş, her türlü hukuk dışı yollarla hakları elinden alınanların mağdur edildiği, bu dönemin darbe sanıklarının da yine aynı şekilde 2010 yılında yapılan anayasa değişikliğinden sonra adalet önüne çıkarılmaları mümkün olmuştur.

Türkiye'de ordunun yayınladığı 27 Nisan 2007 muhtırası da hukukun ortadan kaldırılmasına yönelik bir teşebbüs olarak yorumlanmış, zamanın hükümet yetkililerinin askeri vesayete karşı dik duruşu ile amacına ulaşamamıştır.

Son olarak da 15 Temmuz 2016 kanlı darbe girişimi, yine anayasa ve hukuk ihlal edilerek yapılan bir kalkışma olarak ülkemiz darbeler tarihine geçmiş, milletin silahsız ve saldırsız bir karşı duruşu ile iradesine sahip çıkmasıyla bu kanlı girişim boşa çıkarılmıştır.

Türkiye’de yaşanan tüm darbe dönemlerinde anayasa ve hukukun ayaklar altına alındığını bu dönemlerde yaşanan hukuksuzluk ve mağduriyetlerin millete pahalıya mâl olmuş ve telafisinin ise maalesef uzun yıllar sonra mümkün olabildiği gözlemlenmiştir. Bu nedenle bu değişimi daha iyi anlayabilmek için geçmişten günümüze anayasalarımızı oluşum sebeplerini, içeriklerini ve sosyal, hukuksal yaşam alanına etkisini irdelemek gerekmektedir.

1.1920’DEN GÜNÜMÜZE ANAYASALARIMIZ

İnsanların toplu yaşamasının zorunluluğu günümüz şartlarının özelliği olmayıp insanın sahip olduğu çeşitli özelliklerden dolayı toplu olarak yaşamasını zorunlu kılmıştır.

Sosyal hayatta bireylerin birbirleriyle ve toplum ile ilişkileri hukukun doğmasına neden olmuştur. Toplum hayatında kişilerin birbirleriyle ve toplum ile olan ilişkilerini düzenleyen ve uyması kamu gücü ile desteklenmiş bulunan kuralların tanımına hukuk denir. (İlhan, 1993:5)

XVIII. yy.ın sonlarına doğru önce ABD’de (1787), daha sonra da Fransa da yazılı anayasalar görülmeye başladı. Amaç devletin temel kuruluşu ile ilgili yazılı ve yazısız bütün kuralları dağınıklıktan kurtararak tek metin halinde kaynaştırmak, ahenkli ve tutarlı bir bütün meydana getirmektir. (Doğan, 2005:7) Bu yüzdendir ki iki devlet için anayasaların görevi ve önemi büyüktür.

Anayasa, diğer yasaların üstünde, daha temelli, daha geniş kapsamlı ve onlara temel dayanak olan bir yasadır. Hukuk alanında ise bunun doğal sonucu olarak, öbür yasaların anayasaya uygunluğunu zorunlu saymak ve uygunluğu denetleyici mekanizmaları kurmak gerekliliği doğmuştur. Bu yüzden anayasa

mahkemesi gibi kuruluşların ortaya çıkması bu düşünceden dolayıdır.

Anayasalar da genel olarak yazılı anayasalar ve teamüllü anayasalar olmak üzere ikiye ayrılır. İngiltere geleneğe bağlı olan anayasaya sahiptir. Geleneksel anayasalar örf ve adetlere, fermanlara, günlük uygulamalara dayanır. Bunlar yazılı olmayıp sürekli uygulanan ve herkesin uyma zorunluluğu olan kuralları kapsamındadır.

Yazılı anayasa temel belge olup yazılı anayasalar diğer anayasalara göre daha zor geliştirilir. İktidarın keyfi davranışlarını engeller kanunlara yol göstericidir. Anayasa devletin temel yapısını, biçimini, örgütünü ve bu örgütün işleyiş kurallarını, kişilerin hak ve özgürlüklerini belirleyen en temel kanundur.

1.1.1921 Anayasası: Bu anayasa 1876 Kanun-u Esasisini yürürlükten kaldırmamıştır. İlk kez “milli egemenlik ilkesi” ifadesine yer verilmiştir. Yasama ve yürütme yetkisi mecliste toplandı için meclis hükümeti söz konusudur. Bu anayasa yürütmeye ilişkin olarak 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun kabulünü sağlamakla merkezi yönetime ve yerel yönetimlere ne kadar önem verdiğinin göstermiştir.

1.2.1924 Anayasası: 1924 Anayasası kurtuluş savaşını yürüten Birinci Meclis tarafından değil, İkinci Meclis tarafından yapılmıştır. Çok katı kuralları içeren bir anayasadır. Bu anayasa karma bir hükümet sistemini belirlemiş olup bu yönetime “kuvvetler birliği ve görevler ayrılığı sistemi” ismi verilmiştir. Çoğunlukçu demokrasi anlayışına sahiptir. 1924 Anayasasında yargı ile ilgili bazı önemli eksiklikler vardır. 1924 Anayasası, olağanüstü mahkeme kurulmasını yasaklamamaktadır. Yani “kanunî hâkim ilkesi” veya “doğal yargıç ilkesi” denen ilke Anayasada kabul edilmemiştir. Doğal yargıç ilkesi, kişilerin s1924 Anayasasında şu temel hak ve hürriyetler ve ilkeler kabul edilmiştir:

Eşitlik ilkesi (m.69), kişi dokunulmazlığı, kişi güvenliği (m.72), işkence ve eziyet yasağı (m.73), mülkiyet hakkı (m.74), din hürriyeti (m.75), konut dokunulmazlığı (m.76), basın hürriyeti (m.77), seyahat hürriyeti (m.78), sözleşme (akit) hürriyeti, çalışma hürriyeti, mülk edinme ve tasarrufta bulunma hürriyeti, toplanma hürriyeti, dernek (cemiyet) kurma hürriyeti, şirket kurma hürriyeti (m.70, 79), eğitim hürriyeti (m.80), haberleşmenin gizliliği esasları (m.81), dilekçe hakkı (m.82), vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti, söz hürriyeti (m.72). Dikkat edilirse tüm bu hak ve hürriyetler "negatif statü hakları" niteliğindedir.

1924 Anayasa koyucusu, sosyal ve ekonomik haklar akımına yabancı kalmıştır. 1924 Anayasası, sosyal devlet anlayışından uzak, klasik, liberal bireyci bir felsefeye sahiptir. Anayasada bazı siyasal haklar da tanınmıştı. Mebus seçme ve seçilme hakkı (m.10, 11), vatandaşlık hakkı (m.88), devlet memuriyetine girebilme hakkı (m.92), Türkiye Büyük Millet Meclisine başvurabilme hakkı (m.82) gibi.

Temel hak ve hürriyetlere ilişkin şunu özellikle belirtelim ki, 1924 Anayasası, tanıdığı temel hak ve hürriyetler için yargısal güvenceler getirmemiştir uç işledikleri tarihte mevcut olan normal mahkemeler tarafından

http://kampus.beykent.edu.tr/Paylasim/Dosyalar/Anayasalar_129807210772392500.pdf, 22.06.2017)

1.3. 1961 Anayasası:

*İki meclisli parlamento (millet meclisi ve Cumhuriyet Senatosu) sistemini kabul etmiştir.

* Kuvvetler ayrılığı prensibi getirildi.

* Yürütme organı Cumhurbaşkanı ve Bakanlar kurulundan oluşur

*Meclis yasaların kabulünde son söze sahiptir.

*Hukuk devleti ilkesi benimsenmiştir.

*Sosyal Devlet anlayışı benimsenmiştir.

*Seçimlerin; serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy ilkelerine göre yapılacağı belirtilmiştir.

* Çoğunlukçu demokrasi anlayışından çoğulcu demokrasi anlayışına geçildi.

*Temel hak ve hürriyetlerle ilgili geniş düzenlemelere yer verilmiştir. Temel hak ve hürriyetlerin hangi hallerde sınırlandırılacağı belirtilmiştir.

*Üniversitelere TRT'ye özerk statü tanındı.

*Anayasa mahkemesi kuruldu

*DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) kuruldu.

*Milli Birlik komitesi kuruldu.

*Millet meclisi ve Cumhuriyet senatosu olmak üzere iki meclisli sistem oluşturuldu.

Çoğulcu toplum yapısının

geliştirilmesi: Siyasi partiler güvenceli bir hukuki statüye kavuşturulmuştur. Sendikalar hakkında düzenlemeler iş hukukunun gelişimi ve demokratik esaslara uyumu açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Özerk statüye sahip kamu kuruluşları kurulmuştur.

Temel hakların genişletilmesi ve

güçlendirilmesi: Önceden izin almaksızın toplantı ve yürüyüş yapma hakkı getirilmiştir. Temel hak ve hürriyetler, anayasanın **sözüne ve ruhuna** uygun olarak kanunla sınırlanabilir. Bu madde ile temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması ağırlaştırılmıştır.

1961 anayasası ile temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması, yargısal denetime tabii kılınacak önemli bir gelişme sağlanmıştır.

Sosyal devlet: Amaç sosyal adaleti, barışı ve toplumsal dengeyi sağlamaktır. Bu amaçla ulaşmak için devlet aktif olarak ekonomik ve sosyal hayata müdahale ederek sosyal devlet anlayışını uygulamakla yükümlüdür.

1.4.1982 Anayasası: Genel nitelikte değil daha ayrıntılı hazırlanmıştır.Bu açıdan her iki anayasada kazuist sistemle hazırlanmıştır. Bunun sebebi ise her iki anayasanın da tepki niteliği taşımasıdır dolayısıyla daha ayrıntılı düzenlemeler mevcuttur.Bunun diğer bir sebebi ise siyasi kültürle alakalıdır.

Yaşanan siyasal sorunlara daha legalistik çözümler bulmak gerekçesi ile bu sistem kullanılmıştır.82 anayasası 61 'e göre daha kazuist bir karaktere sahiptir.Her iki anayasanın başlangıç kısımları mukayese edilirse 82'ninkinin daha uzun olduğu görülür.Ayrıca 1961 anayasasının 151 madde ve 11 geçici maddesi mevcuttu. Fakat 1982 anayasasının 177 maddesi ve 16 geçici maddesi vardır.Ayrıca 1961 anayasasının herhangi bir maddesine tekabül eden 1982 anayasası maddesi diğerine oranla daha uzun ve ayrıntılı tutulmuştur.

Sadece genel ilkeleri ortaya koyup bunların uygulanmasını kanunlara bırakma amacını güden anayasa tipine "çerçeve anayasa " denir.

Her iki anayasa da çerçeve anayasa tipini benimsemeyip birçok muhtemel durumları düzenleme isteyen kazuistik yöntemle yer vermiştir.Bir anayasa kazuistik ve katı ise o anayasa toplumun gelişmelerinin arkasında kalabilir.

Çerçeve anayasa ise devlet hayatına ilişkin içeriği olduğu için toplum gelişmesine uyan bir karakteri olur.Bu yüzden çerçeve anayasa kazuistik'e göre daha uzun ömürlü olur (Amerikan Anayasası)

1982 Anayasasının temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması konusunda kabul ettiği temel kural bazı noktalardan 1961 anayasasının benimsediği sisteme benzemekte,bazı noktalardan ise ondan ayrılmaktadır.Benzer unsurlar sınırlamanın "Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olması" ve "kanunla" yapılmasıdır.

1961 anayasası genel olarak her temel hak ve hürriyetin hangi sebeplerle sınırlanabileceğini o hürriyetle ilgili maddede belirtilmiş, fakat bunun yanında 11.maddenin 2.fıkrasında "kanun; kamu yararı, genel ahlak, kamu düzeni ,sosyal adalet ve milli güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz" hükmüne yer vermiştir.

2. SIKIYÖNETİM KANUNU:Savaş gibi ya da savaşı gerektirecek durumlarda, ayaklanmalarda, vatanın ve milletin bölünmezliği tehlikeye düştüğü zaman olumsuz hareketlerin yaygınlaşması ile anayasada belirlenen kurallar çerçevesinde ilan edilen bir yönetim biçimidir.

Anayasanın belirlediği hak ve özgürlüklerin bir süreliğine sınırlandırılması, kısıtlanması durumudur. Sıkıyönetim genellikle ülkenin tamamında değil; düzeni bozulan bölgelerde ilan edilmektedir. Gerekli görülmesi halinde tüm ülkede geçerli olabilir.

13.05.1971 tarihinde kabul edilen 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu, T.C. Anayasası'nın 124.maddesi gereğince (1961 Anayasası) verilmiş olan Sıkıyönetim ilanı kararı ve sıkıyönetim bölge ve süresi üzerinde yapılacak değişiklikleri İçişleri Bakanlığı'nun uygun göreceği araçlarla yapmasını öngörmüştür.

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun "temel hak ve hürriyetlere" ilişkin olarak göze çarpan düzenlemeleri ilgili kanununun "Görev ve Yetki" başlığı altında toplanmıştır:

Madde 3 – (Değişik : 15/5/1973 - 1728/1 md.) (Değişik : 19/9/1980 - 2301/2 md.) Sıkıyönetim Komutanı; Sıkıyönetim bölgesinde genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak ve sağlamakla görevlidir. Ayrıca, gerektiği hallerde aşağıda yazılı tedbirleri almaya yetkilidir.

a) Konutları ve her türlü dernek, siyasi parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaları, işyerleri ile özel ve tüzel kişilikleri haiz (Özerk müesseseler dahil) müesseseler ve bunlara ait müstemilat ve her türlü kapalı ve açık yerleri mektup, telgraf ve sair mersuleleri ve kişilerin üzerlerini herhangi bir müracaat, talep ve karara lüzum olmaksızın aramak ve bunlardan sübut vasıtaları olan yahut zor alıma tabi bulunan esyayı zaptetmek;

b) Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun yayımları dahil olmak üzere telefon, telsiz, radyo, televizyon gibi her çeşit araçlarla yapılan yayım ve haberleşmeye sansür koymak, kayıtlamak veya durdurmak ve hizmetin gerektirdiği ahvalde bunlardan öncelikle faydalanmak;

c) (Değişik : 28/12/1982 - 2766/2 md.) Söz, yazı, resim, film ve sesle yapılan her türlü yayım, haberleşme, mektup, telgraf vesair mersuleleri kontrol etmek; gazete, dergi kitap ve diğer yayınların basımını, yayımını, dağıtımını, birden fazla sayıda bulundurulmasını veya taşınmasını veya sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak veya sansür koymak; sıkı-

yönetim komutanlığınca basımı, yayımı ve dağıtılması yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afis, bildiri, pankart, plak, bant gibi bircümle evrakı, yayım ve haberleşme araçlarını toplatmak; bunları basan matbaaları, plak ve bant yapım yerlerini kapatmak, müsaderesine karar verilmemekle birlikte, sıkıyönetim komutanlıklarınca sahiplerine iadesinde sakınca görülenlerin imhası için gerekli önlemleri almak; yayına yeni girecek gazete ve dergilerin çıkarılmasını izne bağlamak;

d) (Değişik : 3/6/1983 - 2836/1 md.) Kamu düzeni, Devlet kuvvetleri, kişi hürriyeti, kamu selameti aleyhine işlenen cürümlerle, adam öldürmek veya kişilere karşı müessir fiilde bulunmak suçlarından hükümlülüğü bulunanlardan veya genel emniyet gözetim altında olanlardan veya sıkıyönetim bölgesinde belirli bir ikametgahı olmayanlardan veya diğer şüpheli olan veya genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından zararlı faaliyette buldukları anlaşılan kişilerden gerekli görülenlerin sıkıyönetim bölgesi içinde yerlerini değiştirmek, veya bu bölge içinde belirli yerlere girmelerini veya yerleşmelerini yasaklamak, sıkıyönetim bölgesi içinde bulunmaları sakıncalı görülenleri de, sıkıyönetim bölgesi dışına çıkarmak; Genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından zararlı faaliyette bulunanlardan gerekli görülenler sıkıyönetim komutanının takdirine göre beş yıl geçmemek üzere sıkıyönetim bölgesi dışına çıkarılarak İçişleri Bakanlığınca belirlenecek yerlerde ikamete mecbur tutulurlar. (T.C. Resmî Gazete, 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanunu, 13.05.1971, Yay.Tar. 15.05.1971, S. 13837)

3.OLAĞANÜSTÜHAL KANUNU:

Olağanüstü yönetim usulleri veya hal rejimleri, devletin, hukuk düzeninin olağan kuralları ile üstesinden gelinmesine imkan olmayan bir tehdit veya tehlike karşısında başvurduğu usullerdir. 2935 numaralı Olağanüstü Hal Kanunu, 25.10.1983 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanun kapsamında güdülen amaç, kapsam ve olağanüstü hal ilanı şu şekilde ifade edilmektedir:

Amaç:

Madde 1 – Bu Kanunun amacı, a) Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım, b) Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, durumlarında olağanüstü hal ilan edilmesi ve usulleriyle olağanüstü hallerde uygulanacak hükümleri belirlemektir.

Kapsam:

Madde 2 – Bu Kanun; olağanüstü hal ilanına tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandırılacağı veya nasıl durdurulacağına, halin

gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağına, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceğine, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağına ve olağanüstü yönetim usullerine ilişkin hükümleri kapsar.

Olağanüstü halin ilanı:

Madde 3 – Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu: Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinden birinin veya birden fazlasının görülmesi durumunda, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Milli Güvenlik Kurulunun görüşünü de aldıktan sonra; Yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir. (T.C. Resmi Gazete, 2935 Numaralı Olağanüstühal Kanunu, 25.10.1983, Yay.Tar. 27.10.1983, S. 18204)

Olağanüstü hal ilân edilmesinin, yani olağanüstü hal rejiminin başlıca üç sonucu vardır: (1) Vatandaşlar için para, mal ve çalışma yükümlülükleri getirilebilir. (2) Temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir. (3) Olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi çıkarılabilir.

Anayasanın 121'inci maddesi, gerek tabii afet, salgın hastalık veya ağır ekonomik bunalım sebebiyle, gerekse şiddet olaylarının yaygınlaşması sebebiyle ilân edilecek olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılacağı ve durdurulabileceğini öngörmektedir. 121'inci madde bu sınırlamanın veya durdurmanın Anayasanın 15'inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda yapılacağını belirtmektedir.

Yani bu tür olağanüstü hallerde, idare, yerleşim ve seyahat özgürlüğünü sınırlandırabilir veya durdurabilir. Yine örneğin, ağır

ekonomik bunalım sebebiyle ilân edilen olağanüstü hallerde, olağanüstü hal yönetimi, para, kredi, kira, fiyat ve çalışmaya ilişkin her türlü tedbir alabilir (m.10). Yani, olağanüstü hal idaresi özel girişim özgürlüğünü ve bu arada sözleşme özgürlüğünü sınırlandırabilir. Keza, şiddet olaylarının yaygınlaşması nedeniyle ilân edilen olağanüstü hallerde, olağanüstü hal yönetimi, kişilerin sokağa çıkmalarını, belirli yerlerde toplanmalarını yasaklayabilir; kişilerin üstünü, araçlarını ve eşyalarını arayabilir; gazete, dergi, broşür, kitap el ve duvar ilânı ve benzerlerinin basılmasını, çoğaltılmasını, yayımlanmasını ve dağıtılmasını yasaklayabilir; vs. (m.11). Bu yetkiler, kişi hürriyetini, özel hayatın gizliliğini ve basın hürriyetini sınırlandırır veya durdurur niteliktedir.

Anayasanın 121'inci maddesinin son fıkrasına göre, olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir. (<http://www.anayasa.gen.tr/oyu.htm>, 23.06.2017)

4.KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME (KHK):

Kanun Hükmünde Kararname genel tanım olarak yasama organının konu, süre ve amacı belirleyen bir yetki kanunu ile verdiği yetkiye veya doğrudan doğruya anayasadan aldığı yetkiye dayanarak, hükümetin çıkardığı, maddi anlamda kanun gücüne sahip, parlamentonun tasdiki ile şekli ve organik anlamda kanun gücünü kazanacak olan kararnamelerdir.

Türkiye'de 1982 Anayasasının 87. maddesi ile, "Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek" TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Anayasanın 91. maddesinde de KHK çıkarma yetkisi verme hususu

düzenlenmiştir. Bu madde şöyledir: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Kanun hükmünde kararnameler, olağan ve olağanüstü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde, Olağan Kanun Hükmünde Kararnameler, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmakta; bu yetki Bakanlar Kurulu'na Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yetki kanunu ile verilmektedir. Temel haklar, kişi hak ve ödevleri ile siyasi hak ve ödevler hakkında düzenleme yapılamaz. Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnameler ise Cumhurbaşkanı başkanlığındaki Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmaktadır. Bunun için TBMM'nin yetki kanunu vermesine gerek yoktur. Uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri yerine getirmek şartıyla, her alanda düzenleme yapılabilir. Anayasa m. 148'e göre, Anayasa Mahkemesi, kanunların ve KHK'ların anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetler, ancak olağanüstü hallerde çıkarılan KHK'ların şekil ve esas bakımından anayasaya aykırılığı iddiasıyla AYM'de dava açamaz. (<https://www.haber24.com/gundem/khk-nedir-gorevleri-nelerdir-h620703.html>, 23.06.2017)

(<https://www.google.com.tr/search?q=KHK+GÖRSELİ&tbm>, 23.06.2017)

5. OLAĞANÜSTÜHALİN İLANI SONRASI HUKUKSAL VE SOSYAL YAŞAMDA DEĞİŞİKLİK İÇEREN HABERLERİN YAZILI BASINDAKİ YANSIMALARI:

İktidar mücadelesinde hangi yönetim biçimi olursa olsun siyaset ile iletişim araçları arasında ilişki her dönemde var olmuştur. Çünkü her iktidar kendi varlığını sürekli meşru kılmak zorundadır.

İktidarlar, iletişim araçlarıyla bir yandan kendi meşruluğunu sağlamaya çalışırken, diğer yandan politikalarının kamuoyunca desteklenmesini ve uygulanmasını amaçlar. Siyasi otoriteler veya iktidarlar belirli konuların kamuoyuna açıklanması ve toplum fikirlerinin yönlendirilmesi için medyayı kullanır.

Medya politikası oluşurken kimi zaman sansür, toplatma, yasaklama ve kapatma gibi baskı politikaları uygulanır, kimi zaman da kaba müdahaleler değil, uygun çizgide düşünen personelin seçilmesi ve editörler ile çalışan gazetecilerin kurum politikasıyla uyumlu öncelikleri ve haber değeri kriterlerini içselleştirmeleri sağlanmaya çalışır. Medya devletin sözde amaçlarını gerçek diye kabul eder, devletin politikasının ve eylemlerinin gerçek nedenlerini ender olarak araştırır.

4.güç olarak kabul edilen basın, demokratik rejimlerin vazgeçilmez öğelerinden biridir. Yönetenlerle, yönetilenler arasında aracı konumundadır. Ulaştığı hedef kitlenin büyüklüğü açısından medya, kamuoyu yaratma gücü ve geniş kitlelere ulaşabilmesi sayesinde ülke gündemi üzerinde etkili olur.

Türkiye, gündemi çok sık değişen (ve/veya değiştirilen) bir ülkedir. Basının gündeminin sık sık değişmesi, basın kuruluşlarının yayın politikalarıyla doğrudan ilgilidir. Sosyal hareketlilik nedeniyle meydana gelen olay yoğunluğu bir etken olarak görülse de gündem değişikliklerinde temel faktör basın kuruluşlarının yayın politikasıdır. Tüm bu karmaşık yapı ve eylemler arasında sıkışıp kalan ancak 4.güç diye adlandırılan basın ile siyaset arasındaki bu ilişki Türkiye siyasi tarihi içinde de karşımıza çıkıyor.

Türkiye toplumunda siyaset odaklı değişim 1960, 1980 askeri darbelerinde tamamen, 1971’de, 28 Şubat Süreci ve 15 Temmuz 2017 darbe girişimi ile kısmen kesintilere uğramış ve son dönemdeki olay hariç genelde basın siyasetin askeri çözümlerle belirlenen çizgileri karşısında destekleyici bir rol oynamıştır.

Bugüne kadar bölgede güçlü bir Türkiye istemeyenler sürekli ülke üzerinde çeşitli oyunlar oynamaktadırlar. Özellikle son yıllarda dünyadaki gelişmeler, sınırların yeniden belirlenmesi, bağımsızlığına yeni kavuşan ülkelerin kendi bünyesindeki yaşadıkları değişimler, ülkemize kendi bölgesiyle birlikte dünyada oldukça önemli avantajlar sağlamıştır. Diğer sahalarda olduğu gibi dış politikada da ileri adımlar atılabilmesi için istikrar, iç barış ve güçlü bir ekonomi gerekmektedir.

Basını dördüncü güç ya da “bekçi” olarak konumlandıran anlayış, gazeteciliğin ana akım bir ekonomik ve siyasal güç olmasına katkıda bulunmuş, ve bugün gazeteciliği tarif eden pek çok pratikğin temellerini oluşturmuştur.

Ancak basını, devlete karşı halkın koruyucusu ve hakikatin tarafsız aktarıcısı olarak konumlandıran dördüncü güç modeli, basının kendi içinde varlık gösterebilecek iktidar ilişkileri hakkında hiçbir şey söylememektedir.

Toplumsal sorumluluk kuramının temelinde medyanın gücü/etkisi ve monopolistik konumu karşısında, topluma karşı sorumlu olma, tüm toplumsal tarafları adil biçimde temsil etme ve kamunun karar alabilmesi için yeterince bilgilendirilmesi zorunluluğu vardır.

Olağanüstü durum olarak tanımlayabileceğimiz kriz dönemlerinde, medyanın üstlendiği rolle birlikte toplumsal sorumluluk ilkesini ne ölçüde yerine getirdiği konusu çoğu zaman tartışmalı bir durum olarak kendini gösterir.

Çünkü bu tür olağanüstü durumların yaşandığı zamanlarda medya, enformasyon akışı sırasında haberin gerçeğe dayanan objektiflik ilkesinin dışına çıkarak, okuyucu ve izleyicide ilgi uyandıran tehlike ve tehdit içerikli abartılı imgeleri ön plana çıkarabilmektedir. (Değer, 2017: 113)

Medya olayları ve olguları bilgilendirmek amacıyla aktarırken çoğu zamanda olumlu veya olumsuz etkilerini de bireylere ve kitlelere iletmektedir. Özellikle olağanüstü durumlarda bu etkilerin çarpanları artmakta ve medyayı doğru okumak da bir o kadar zar olmaktadır.

Toplumun bir üyesi olan birey medyayı ne kadar doğru okuyabilir ve çözümleyebilirse toplumda aynı değerlerde sağlıklı ve sağduyu sahibi olabilir.

Afetler, savaş halleri, terörist saldırılar, darbe girişimleri gibi olağan dışı durumlarda yayıncılık gerçekten çok zor ama önemli bir iştir. Bilgi ihtiyacı ve merak bu tür durumlarda insanlarda en yüksek noktaya çıkar. Bu anlarda, topluma doğru, eksiksiz ve paniğe, yılgınlığa, karmaşaya neden olmayacak, sorunu daha da

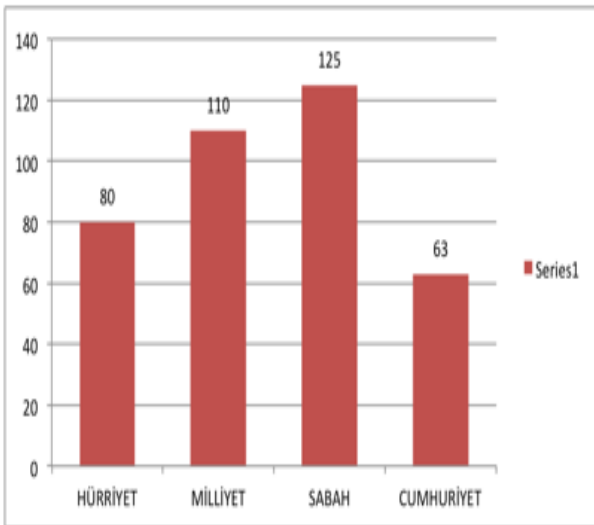
içinden çıkılmaz hale taşımayacak şekilde bilgilerin aktarılması gerekir.

5.1. Yöntem: Bu çalışmada 15 Temmuz 2016 sonrası 4 aylık süreci kapsayan (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016) tarih aralığında ulusal yayın yapan 4 gazetenin (Hürriyet-Milliyet-Sabah-Cumhuriyet) bu alana yönelik haberleri derlenip, sınıflandırılarak “olağanüstü dönemlerdeki hak ve hukuk ihlalleri yanında bunları önlemeye yönelik düzenlemeleri de içeren haberlerin” analizi yapılmış ve siyasi, idari ve sosyal yaşama etkisi tartışılmıştır.

5.2. Bulgular: Konuyu daha iyi analiz edebilmek için yazılı basında 4 aylık süre içerisinde yer alan haberlerin seçilen 4 gazeteye yansımalarının dağılımını yapmak gerekmektedir.

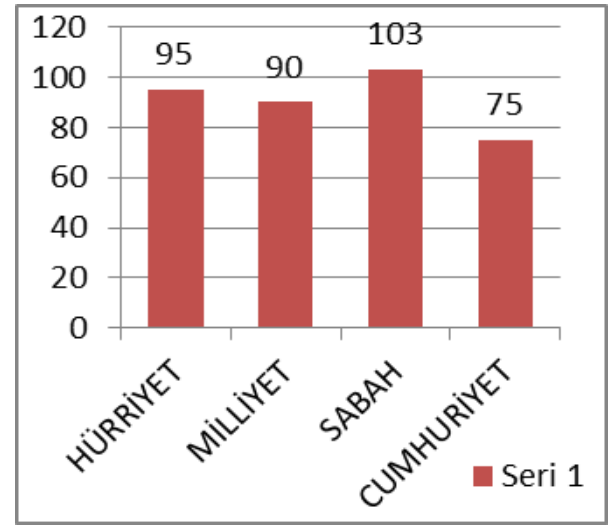
5.2.1. Tablolar

Tablo 1. (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016 tarihleri arası) Hürriyet, Milliyet, Sabah, Cumhuriyet Gazetelerinde “Genel Darbe Haberleri” konusunda yapılan haberlerin tekrarlanma sıklığı

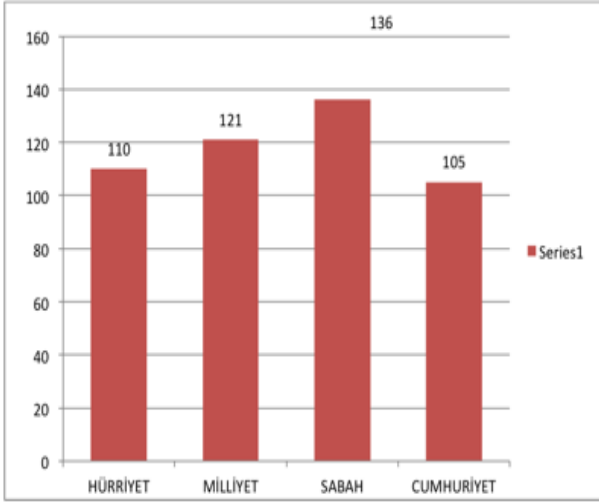
HÜRRİYET	80
MİLLİYET	110
SABAH	125
CUMHURİYET	63

Tablo 2. (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016 tarihleri arası) Hürriyet, Milliyet, Sabah, Cumhuriyet Gazetelerinde “Olağanüstü Haberlerinin İşlenmesi”

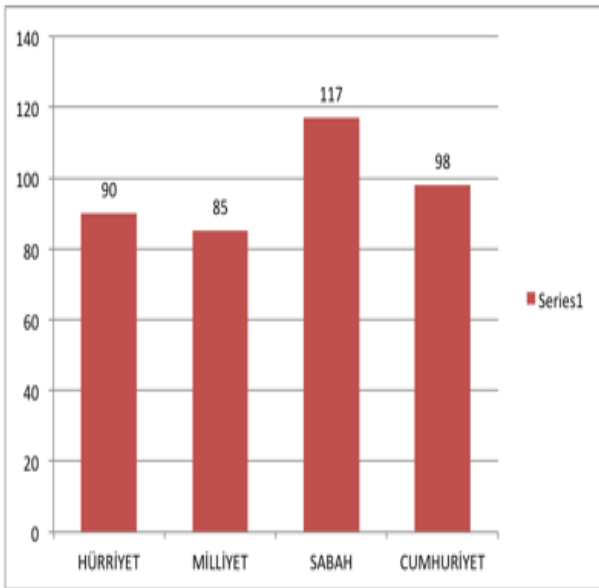
HÜRRİYET	95
MİLLİYET	90
SABAH	103
CUMHURİYET	75

Tablo 3. (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016 tarihleri arası) Hürriyet, Milliyet, Sabah, Cumhuriyet Gazetelerinde “Hükümet-Asker-Polis-Muhalefet İlişkisini İrdeleyen Haberlerin İşlenmesi”

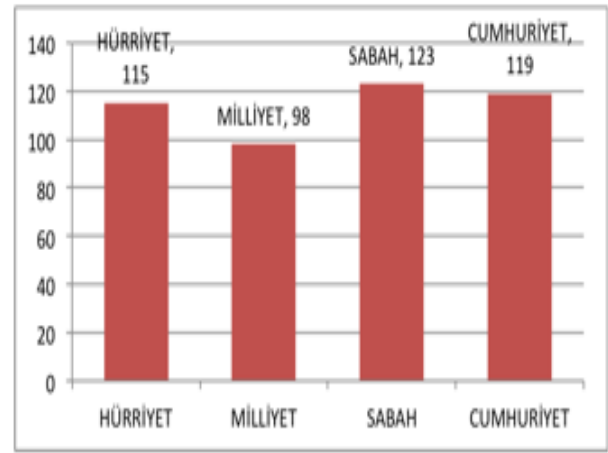
HÜRRİYET	110
MİLLİYET	121
SABAHA	136
CUMHURİYET	105

Tablo 4. (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016 tarihleri arası) Hürriyet, Milliyet, Sabah, Cumhuriyet Gazetelerinde “Ulusal Yazılı Basında Yer Alan ve Dış Basından Alıntı Darbe Girişimi Konulu Haberlerin Yayınlanma Sıklığı”

HÜRRİYET	90
MİLLİYET	85
SABAHA	117
CUMHURİYET	98

Tablo 5 (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016 tarihleri Arası) Hürriyet, Milliyet, Sabah, Cumhuriyet Gazetelerinde “Genel Asayiş, Kamu Görevlileri, İnsan Hakları ve Olağanüstü Dönemde Hukuk Konulu Haber Başlıklarının İncelenmesi”

HÜRRİYET	115
MİLLİYET	98
SABAHA	123
CUMHURİYET	119

6. DEĞERLENDİRME: 15 Temmuz 2016 sonrası 4 aylık süreci kapsayan (16 Temmuz 2016-16 Kasım 2016) tarih aralığında ulusal yayın yapan 4 gazetenin (Hürriyet-Milliyet-Sabah-Cumhuriyet) bu alana yönelik haberleri derlenip, sınıflandırılarak “olağanüstü dönemlerdeki hak ve hukuk ihlalleri yanında bunları önlemeye yönelik düzenlemeleri de içeren haberlerin” analizi yapılmış olup;

-“Genel Darbe Haberleri”

-“Olağanüstühal Haberlerinin İşlenmesi”

-“Hükümet-Asker-Polis-Muhalefet İlişkisini İrdeleyen Haberlerin İşlenmesi”

- “Ulusal Yazılı Basında Yer Alan ve Dış Basından Alıntı Darbe Girişimi Konulu Haberlerin Yayınlanma Sıklığı”

- “Kamu Görevlileri, İnsan Hakları ve Olağanüstü Dönemde

Hukuk Konulu Haber Başlıklarının İncelenmesi” sonucunda tüm haber gruplarında özellikle “Sabah Gazetesi”nin bu dönemde daha sık ve daha dolu bir biçimde konuların üzerine giderek detaylandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca “Hükümet-Asker-Polis-Muhalefet İlişkisini İrdeleyen Haberlerin İşlenmesi” başlığının da en çok işlenen başlık olduğunu görmekteyiz.

SONUÇ

15 Temmuz 2016 kanlı darbe girişimi, yine anayasa ve hukuk ihlal edilerek yapılan bir kalkışma olarak ülkemiz darbeler tarihine geçmiş, milletin silahsız ve saldırsız bir karşı duruşu ile iradesine sahip çıkmasıyla bu kanlı girişim boşa çıkarılmıştır.

Türkiye’de yaşanan tüm darbe dönemlerinde anayasa ve hukukun ayaklar altına alındığını bu dönemlerde yaşanan hukuksuzluk ve mağduriyetlerin millete pahalıya mâl olmuş ve telafisinin ise maalesef uzun yıllar sonra mümkün olabildiği gözlemlenmiştir.

Bu nedenle bu değişimi daha iyi anlayabilmek için geçmişten günümüze anayasalarımızı oluşum sebeplerini, içeriklerini ve sosyal, hukuksal yaşam alanına etkisini irdelemek gerekmektedir.

KAYNAKÇA

AKIN, İ.F. (1993) Kamu Hukuku, İstanbul: Beta Basım Yayın AŞ.

DEĞER, K. (2017), TRT Akademi Dergisi, “Olağanüstü Dönemlerde Yayıncılık”, “Olağanüstü Durum Haberciliğinin Atatürk Havalimanı Terör Eylemi Üzerinden İncelenmesi”, Cilt 2, sayı 3, Ankara

DOĞAN, İ.(2005) Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları, 6. Baskı, Ankara: Pegama A Yayıncılık.

T.C. Resmi Gazete, 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanunu, 13.05.1971, Yay.Tar. 15.05.1971, S. 13837

(T.C. Resmi Gazete, 2935 Numaralı Olağanüstühal Kanunu, 25.10.1983, Yay.Tar. 27.10.1983, S. 18204)

http://kampus.beykent.edu.tr/Paylasim/Dosyalar/Anayasalar_129807210772392500.pdf, 22.06.2017

<http://bilgihanem.com/sikiyonetim-nedir/>, 22.06.2017

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160723-8.htm>, 22.06.2017

<http://www.anayasa.gen.tr/oyu.htm>, 22.06.2017

http://d.barobirlik.org.tr/2017/20170116_venediktercume.pdf, 22.06.2017

<http://www.anayasa.gen.tr/oyu.htm>, 23.06.2017

<https://www.haber24.com/gundem/khk-nedir-gorevleri-nelerdir-h620703.html>, 23.06.2017